

Критерії сформованості ціннісного ставлення до свого здоров'я в учнів із вадами зору

Щелкунов Д.А., Богович С.В.

Державний вищий навчальний заклад «Донбаський державний педагогічний університет» м Слов'янськ, Україна

Метою дослідження є визначити критерії оцінки сформованості в учнів із вадами зору ціннісного ставлення до свого здоров'я як пізнавально-емоційної структури. **Матеріал і методи:** для виявлення критерії оцінки сформованості в учнів школи-інтернату м. Слов'янська із вадами зору ціннісного ставлення до свого здоров'я були досліджені теоретико-методологічні закономірності виховання учнів. **Результати:** виявлено низку організаційно-педагогічних протиріч при формованні в учнів із вадами зору ціннісного ставлення до свого здоров'я як пізнавально-емоційної структури, встановлено критеріїв оцінки ефективності виховання в учнів із вадами зору ціннісного ставлення до свого здоров'я як до духовно-соціальної категорії. **Висновки:** охарактеризовано критерії, їхні структурні показники, рівні сформованості психолого-педагогічних явищ, що підлягають дослідженню, дозволяють нам у повному обсязі визначити ефективність розроблених організаційно-педагогічних умов і технологій виховання в учнів із вадами зору ціннісного ставлення до свого здоров'я як до духовно-соціального.

Ключові слова. вади зору, ціннісне ставлення, здоров'я, закономірності, сформованість, соціальна цінність.

Целью исследования является определить критерии оценки сформированности у учеников с недостатками зрения ценностного отношения к своему здоровью как познавательно-эмоциональной структуры. **Материал и методы:** для выявления критерии оценки сформированности у учеников с нарушениями зрения школы-интерната г. Славянска ценностного отношения к своему здоровью были исследованы теоретико-методологические закономерности воспитания учащихся. **Результаты:** выявлен ряд организационно-педагогических противоречий при сформованные у учащихся с нарушениями зрения ценностного отношения к своему здоровью как познавательно-эмоциональной структуры, установлено критериев оценки эффективности воспитания у учащихся с нарушениями зрения ценностного отношения к своему здоровью как к духовно-социальной

Purpose: the purpose is to determine the criteria for assessing the formation of students with visual impairments of a value attitude to their health as a cognitive-emotional structure. **Material and Methods:** to identify the criteria for assessing the formation for schoolchildren of the with visual impairments boarding school Slavyansk valuable relation of theoretical and methodological patterns of education students have been investigated for their health. **Results:** the criteria, their structural indicators, levels of the formation of psychological and pedagogical phenomena. **Conclusions:** the criteria, their structural indicators, the levels of the formation of psychological and pedagogical phenomena are characterized. **Keywords.** Impaired vision, value attitude, health, regularities, formation, and social value.

категорії. **Висновки:** охарактеризовані критерії, їх структурні показники, рівні сформованості психолого-педагогічних явищ. **Ключові слова.** порушення зору, ціннісне ставлення, здоров'я, закономірності, сформованість, соціальна цінність.

Вступ. Сучасний стан цивілізаційного розвитку висуває нові вимоги до системи національної освіти і виховання молодого покоління українців. Особливо це стосується дітей, які мають вади психічного і фізичного розвитку. У зв'язку з цим у Концепції національного виховання зазначено, що суспільство, вступаючи в нову еру історичного існування, разом з перспективами вільного розвитку України, отримує широкі можливості для гуманістичного розвитку освіти, науки, культури. Це вимагає докорінної перебудови і реформування процесу виховання молодого покоління.

Існуюча система фізичної і соціальної реабілітації учнів із вадами зору спрямована на досягнення кожного з них потенційно можливого рівня освіченості, формування компенсаторних способів діяльності водночас з корекцією первинних і вторинних відхилень у психічному і фізичному розвитку для забезпечення оптимальної інтеграції в сучасні умови життєдіяльності. Відзначаючи позитивні тенденції в розвитку національної системи спеціальної освіти, корекції і реабілітації учнів із вадами зору, вчені наголошують на тому, що в спеціальних загальноосвітніх школах-інтернатах для сліпих і слабозорих дітей I – III ступенів ще не повною мірою реалізуються програми, методики, інтерактивні технології, організаційно-педагогічні умови виховання ціннісного ставлення до здоров'я як духовної і соціальної цінності.

Фізична культура є важливим складником системи освіти, виховання, фізичної і соціальної реабілітації учнів спеціальної загальноосвітньої школи для осіб з порушеннями зору, але вона може бути ефективною тільки за умови формування в дітей ціннісного ставлення до здоров'я [4; 8; 10; 13]. М.Амосов, Г. Апанасенко, І.Бех, Л.Ващенко, В.Григоренко наголошують на тому, що тільки ціннісне ставлення учнів із вадами зору до здоров'я є тим пізнавально-емоційним чинником, який ефективно забезпечує діахронну діяльність у різних аспектах духовної, фізичної і соціальної реабілітації, розвитку та збереження здоров'я [2; 3; 4; 5; 6; 8].

Теоретико-методологічні дослідження закономірностей виховання дітей і підлітків свідчать про те, що лише свідомо оволодіваючи в доцільно організованому педагогічному процесі здобутками духовної культури, учень розвиває свої сутнісні сили, стає повноцінною особистістю, якій притаманні здібності до самовиховання, самоосвіти, самоорганізації, самоактуалізації, соціальної й особистісної самореалізації.

У зв'язку з викладеними науково-практичними положеннями І. Бех, В. Горашук, В.Григоренко наголошують на тому, що цілі оздоровчо спрямованого виховання молодого покоління досягаються на основі розробки інноваційних виховних технологій, яким притаманна ознака гарантованого досягнення педагогічного результату [4; 7; 8]. Це твердження свідчить про те, що така виховна ідея є перспективною і вимагає подальшої наукової розробки.

Мета дослідження. На основі результатів теоретичного дослідження й сутності понятійного апарату дослідження визначити критерії оцінки сформованості в учнів із вадами зору ціннісного ставлення до свого здоров'я як пізнавально-емоційної структури. Основні завдання дослідження розглянути як фіксоване за ознакою цінності здоров'я позиціонування учнів із вадами зору до об'єктів та їхніх якостей, суб'єктивних, які забезпечують збереження й розвиток психічних, духовних і соматичних параметрів здоров'я для фізичної, духовної, соціальної й особистісної самореалізації учнів цієї нозології.

Матеріал і методи дослідження. Дослідження проводилось на базі школи-інтернату для сліпих та слабкозорих дітей м. Слов'янська. Участь у дослідженні брали 62 учні у віці 13-15 років.

Досягнення поставленої мети дослідження здійснювалося в три взаємопов'язані етапи:

- на першому етапі нами вивчалась педагогічна, психологічна, соціологічна, медико-біологічна та корекційно-реабілітаційна література з проблеми структурування особистісно-ціннісного ставлення учнів до здоров'я в процесі формування їх особистості в умовах загальноосвітньої й спеціальної загальноосвітньої школи-інтернату для учнів з вадами зору;

- на другому етапі проводилася дослідно-експериментальна робота; розроблялись організаційно-педагогічні умови, інтерактивні педагогічні технології виховання в учнів з вадами зору особистісно-ціннісного ставлення до здоров'я (іманентно до духовної структури їх особистості); здійснювалися констатуючий та формуючий педагогічні експерименти;

- на третьому етапі здійснювалась експериментальна перевірка ефективності розроблених організаційно-педагогічних умов і інтерактивних педагогічних технологій виховання в учнів з вадами зору особистісно-ціннісного ставлення до здоров'я, як соціально-духовної цінності (контрольний експеримент); оформлялись узагальнюючі висновки, систематизувалися результати дослідження.

Так як діти із вадами зору, то і методи для визначення критеріїв оцінки сформованості в учнів із вадами зору ціннісного ставлення до свого здоров'я були обрані наступні: бесіди, зустрічі із видатними Параолімпійцями з вадами зору: багаторазовим чемпіоном і призером Паралімпійських ігор Віктором Смирновим, який нині є депутатом міської ради, багаторазовою чемпіонкою і призеркою Паралімпійських ігор Волковою Юлією – тренером по плаванню в "Інваспорт, тестування на початку та в кінці дослідження.

Результати дослідження. Теоретичне і методологічне дослідження цієї проблеми дозволило встановити низку організаційно-педагогічних протиріч:

- між змістом нової парадигми освіти, яка передбачає особистісно орієнтований підхід до структурування освітньо-виховного процесу учнів загальноосвітньої школи і застарілими педагогічними формами розвитку особистості учнів спеціальної загальноосвітньої школи-інтернату для сліпих і слабкозорих дітей (відсутність організаційно-педагогічних умов і технологій „суб'єкт-суб'єктних" взаємодій учасників виховного процесу);

- між багатофакторною природою формування здоров'я учнів із вадами зору і відсутністю науково-технологічного забезпечення процесу виховання в них

пріоритетних орієнтацій ціннісного ставлення до здоров'я;

– між соціальною потребою суспільства в ефективній інтеграції випускників спеціальних загальноосвітніх шкіл-інтернатів для сліпих і слабозорих дітей і відсутністю виховних технологій формування внутрішньої єдності цінності здоров'я з морально-духовними, сенсожиттєвими цінностями, приведення цих цінностей у єдину систему;

– між сутністю соціальної самореалізації учнів із вадами зору і відсутністю інтерактивних технологій формування здатності адаптуватися до навколишнього світу, розвитку і реалізації фізичних і психічних ресурсів, якості освіти і життя, здорового способу життя, світогляду, культури здоров'я;

– між потребою суспільства у створенні соціокультурної ситуації ціннісного ставлення до здоров'я дітей і підлітків з особливими психофізичними потребами і відсутністю виховних технологій розв'язання цієї актуальної соціально-педагогічної проблеми.

Отже, сучасні проблеми виховання ціннісного ставлення учнів із вадами зору до свого здоров'я, встановлені науково-практичні протиріччя, що також підтверджуються теоретичними й експериментальними роботами відомих учених у галузі теорії і методики виховання.

На засадах результатів теоретичного дослідження й сутності понятійного апарату дослідження були сформульовані критерії оцінки сформованості в учнів із вадами зору ціннісного ставлення до свого здоров'я як пізнавально-емоційної структури.

Теоретичною основою розробки критеріїв оцінки сформованості ціннісного ставлення учнів із вадами зору до свого здоров'я ми визначили мету виховної й корекційно-реабілітаційної діяльності цих учнів у системі їхніх ціннісних орієнтацій. На нашу думку, такий підхід є доцільним і ефективним тому, що в цьому випадку наукова новизна роботи повинна забезпечувати не стільки оригінальне трактування цих критеріїв, а, насамперед, їх зміст оцінки кількісних і якісних параметрів явища, що формується в експериментальній педагогічній системі.

Виходячи з викладеного вище теоретичного матеріалу, ми приступаємо до формулювання критеріїв оцінки ефективності виховання в учнів із вадами зору ціннісного ставлення до свого здоров'я як до духовно-соціальної категорії.

Перший критерій ми визначаємо як критерій пізнавально-емоційної діяльності означених учнів у галузі формування здоров'я в площині ціннісних пріоритетів особистості. Тобто цей критерій вимірює й характеризує рівень виховання в учнів цієї нозології свідомого ставлення до знань, навичок і вмінь збереження, розвитку й удосконалення психічного й соматичного здоров'я в духовно-соціальному вимірі, який включає: самооцінку, самоорганізацію, професійне самовизначення, самоактуалізацію й особистісно-соціальну самореалізацію особистості.

Другий критерій ми визначили як критерій, що відображає ставлення учнів із вадами зору до педагогічних систем, програм, технологій, засобів і методів виховання, корекційно-реабілітаційної діяльності, спрямованих на формування в них ціннісного ставлення до свого здоров'я як до духовно-соціальної категорії.

Ураховуючи багаторічний досвід використання в науково-дослідницькій та практично-педагогічній практиці трирівневої шкали оцінки інформативності показників

кількісних та якісних характеристик тих явищ, що досліджуються, формується й розвиваються, ми відокремили такі параметричні рівні:

- перший рівень розглядався як низький;
- другий рівень трактувався як достатній;
- третій рівень оцінювався як високий.

Кожен критерій оцінки рівня ставлення учнів із вадами зору до свого здоров'я як до особистісно-ціннісної категорії складається з шести комплементарно пов'язаних показників. Кожен показник визначався на основі структурно-функціональної їх валідності в системі пізнавально-емоційної діяльності учнів цієї нозології, результатом якої було виховання ціннісного ставлення до здоров'я як до духовно-соціальної цінності людини. Кількісні та якісні параметри цього психолого-педагогічного явища ми оцінювали на основі дванадцятибальної поступово зростаючої (прогресуючої шкали оцінок) шкали оцінок, яка використовується в сучасній системі національної освіти.

Висновок. Отже, охарактеризовані критерії, їхні структурні показники, рівні сформованості психолого-педагогічних явищ, що підлягають дослідженню, дозволяють нам у повному обсязі визначити ефективність розроблених організаційно-педагогічних умов і технологій виховання в учнів із вадами зору ціннісного ставлення до свого здоров'я як до духовно-соціального.

Перспективи подальшого дослідження. Результати системно реалізованого теоретичного дослідження означеної соціально-педагогічної проблеми надають необхідні концептуальні положення, за допомогою яких ми будемо здійснювати розробку та систематизацію ефективних організаційно-педагогічних умов і технологій виховання в учнів цієї нозології ціннісного ставлення до свого здоров'я як до духовно-соціальної цінності. їхньої категорії.

Список використаної літератури

1. Аветисов Э.С., Е.Ливадо, Ю.А.Курпан. (1993) Физкультура при близорукости (Ред.Э.С.Аветисов),– М.: Советский спорт.
2. Амосов Н М. (1994) Регуляция жизненных функций и кибернетика (Ред. Н. М. Амосов) – К.: Наук. Думка.
3. Апанасенко Г. Л. (2006). Як зупинити депопуляцію в Україні /– К.: Наук. світ, № 11(88).
4. Бех Д. (2003). Виховання особистості. Кн. 1: Особистісно орієнтований підхід (Ред І.Д.Бех.) К.: Либідь.
5. Білокопитова Ж. А. (2001) Основи теорії шейпінгу (Ред. Ж. А. Білокопитова. К.: Олімп. л-ра.
6. Ващенко Г. (1999). Виховний ідеал: підруч. для педагогів, виховників, молоді і батьків (Ред. Г. Ващенко). Полтава: Полтавський вісник.
7. Горащук В.П. (2003). Формирование культуры здоровья школьников (Ред. В. П. Горащук), Луганск: Альма-матер.
8. Григоренко В.Г. (2002). Теория мотивированного воздействия дифференциально-интегральных оптимумов педагогических факторов в

- процессе физической и социальной реабилитации человека (Ред. В. Г. Григоренко) М.: Изд-во ФСИ России.
9. Никифорова Г.С., (Ред. Г.С. Никифорова). (2006). Психология здоровья – СПб.: Питер.
 10. „Про державну соціальну допомогу інвалідам з дитинства та дітям-інвалідам” від 16.11.2000 №2109 – 111.
 11. Пристинський В.М., В.Г. Григоренко. (2007). Словесні інструкції як фактор моделювання рухових дій в фізичній реабілітації школярів з порушенням зору. Молода спортивна наука України: збірник наук. пр. – Вип. 11 у 5-ти т. – Львів: НВФ Українські технології. – Т. 2.14 с.
 12. Пристинский В.Н. (2009). Психологические условия формирования мотивационно-ценностного отношения учащихся средних и старших классов к занятиям физической культурой. Вісник Чернігівського державного педагогічного університету ім. Т.Г. Шевченка. Серія: Педагогічні науки. Фізичне виховання і спорт: збірник. Чернігів: ЧДПУ. (69) 178-183.
 13. Filenko, L., Ashanin, V., Basenko, O., Petrenko, Y., Poltorarska, G., Tserkovna, O., Kalmykova, Y., Kalmykov, S., Petrenko Y. (2017). «Teaching and learning informatization at the universities of physical culture». Journal of Physical Education and Sport, 17(4), 2454-2461.

Відомості про авторів

Щелкунов Денис Анатолійович, канд. пед. наук, доцент кафедри методики викладання спортивно-педагогічних дисциплін державного вищого навчального закладу «Донбаський державний педагогічний університет» (м Слов'янськ, Україна).

E-mail: mppspd@ukr.net

Богович Сергій Вікторович, студент 4 курсу факультету фізичного виховання державного вищого навчального закладу «Донбаський державний педагогічний університет» (м Слов'янськ, Україна).

E-mail: mppspd@ukr.net

Стаття надійшла до редакції: 19.03.2018 р.
Опубліковано: 23.03.2018 р.

